

УДК 351:87.047:331.215.4

О.В. Гарашук, д-р екон. наук

Державна інспекція навчальних закладів України, м. Київ, Україна

В.І. Куценко, д-р екон. наук

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», м. Київ, Україна

ОСВІТНЯ ДОМІНАНТА ЯК КАТАЛІЗАТОР ДИНАМІЧНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

А.В. Гарашук, д-р экон. наук

Государственная инспекция учебных заведений Украины, г. Киев, Украина

В.И. Куценко, д-р экон. наук

ГУ «Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины», г. Киев, Украина

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ДОМИНАНТА КАК КАТАЛИЗАТОР ДИНАМИЧЕСКОГО СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Olena Harashchuk, Doctor of Economics

State Inspection Educational Institutions of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Vira Kutsenko, Doctor of Economics

State Institution "Institute for Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv, Ukraine

EDUCATION DOMINANT AS A CATALYST OF DYNAMIC SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

З'ясовано, що освіта являє собою інструмент, який сприяє розвиткові впевненості людини у собі, що дозволяє їй знайти кращу роботу. Загалом, освіта позитивно впливає на конкурентоспроможність країни. Розкрито взаємозв'язок і взаємозалежність освіти й економічного та соціального розвитку. Для підвищення впливу освіти на соціально-економічні показники підкреслено необхідність структурної трансформації навчальних планів і програм, активного залучення до цього процесу роботодавців, обґрунтовано освітню домінанту розвитку освіти як важливого чинника соціально-економічного зростання.

Ключові слова: освіта, якість освіти, динамічний соціально-економічний розвиток, домінанта.

Выяснено, что образование представляет собой инструмент, способствующий развитию уверенности человека в себе, что позволяет ему найти лучшую работу. В общем, образование положительно влияет на конкурентоспособность страны. Раскрыта взаимосвязь и взаимозависимость образования и экономического и социального развития. Для повышения влияния образования на социально-экономические показатели подчеркивается необходимость структурной трансформации учебных планов и программ, активного привлечения к этому процессу работодателей, обосновано образовательную доминанту развития образования как важного фактора социально-экономического роста.

Ключевые слова: образование, качество образования, динамичное социально-экономическое развитие, доминанта.

It is emphasized that education is a tool that promotes the development of human self-confidence that allows him to find a better job. In general, the formation of a positive effect on the country's competitiveness. Reveals the interrelationship and interdependence of education and socio-economic development. To increase the impact of education on socio-economic performance in the article emphasizes the need of structural transformation of curricula and programs, together with the active involvement of employers in this process, as well as settles the dominant educational development of education as an important factor of socio-economic growth.

Key words: education, quality education, dynamic socio-economic development, dominant.

Освіта – це вміння діяти за будь-яких життєвих ситуацій.

Дж. Хіттен

Актуальність теми дослідження. Нині соціально-економічна сфера України знаходиться «у глибокому піке». Підтвердженням цього є, скажімо, індекс людського розвитку, який у нашій країні є значно нижчим від середнього показника країн Європи та Центральної Азії. За рівнем добробуту населення наша країна посідає 87-е місце у світі. Суттєво відстає наша держава від країн Європейського Союзу й за показником конкурентоспроможності. А це, як підкреслюється у Стратегії інноваційного розвитку, залежить від професійного, освітнього та кваліфікаційного рівня населення в цілому та працюючого зокрема [21].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Інноваційна модель економічного розвитку України передбачає істотне підвищення її ефективності, зростання основних економічних показників. Цьому має сприяти багато чинників. Серед останніх важлива роль відводиться освітній доміні. Цьому має сприяти багато чинників. Серед останніх важлива роль відводиться освітній доміні.

Кінець ХХ століття засвідчив деформацію відносин людини з природою. А тому все гостріше постає питання визначення пріоритетів подальшого розвитку суспільства. Нині зростає роль Концепції сталого розвитку, що об'єднує економічну, соціальну та екологічну складові.

Показники сталого соціально-економічного стану країни багато в чому визначаються духовним розвитком, можливістю систематично отримувати та використовувати необхідну інформацію, яка тісно пов'язана з освітнім середовищем. В останньому освіта є могутнім адаптивним потенціалом сталого соціально-економічного розвитку, в якому інфраструктура має бути залучена до активної інноваційної політики, зорієнтованої на економіку знань з передовими світовими моделями її реалізації. Інноваційна політика, як зазначає А. Хуторський, – це свого роду інструментарій управління; це сукупність цілей, завдань, засобів, способів, методів, пріоритетів розвитку освітньої сфери. Ця сфера, як відомо, виконує як освітню, так і неосвітню (наукову, управлінську, фінансову, маркетингову, підприємницьку) діяльність [24]. Остання з названих діяльність вищого навчального закладу сприяє залученню фінансових ресурсів, дозволяє забезпечувати підвищення якості навчального процесу.

Нині технологічний розвиток України забезпечується в основному четвертим і лише частково – п'ятим та шостим технологічними укладами. Результатами цього є низький рівень продуктивності праці, економіки в цілому (рис.).

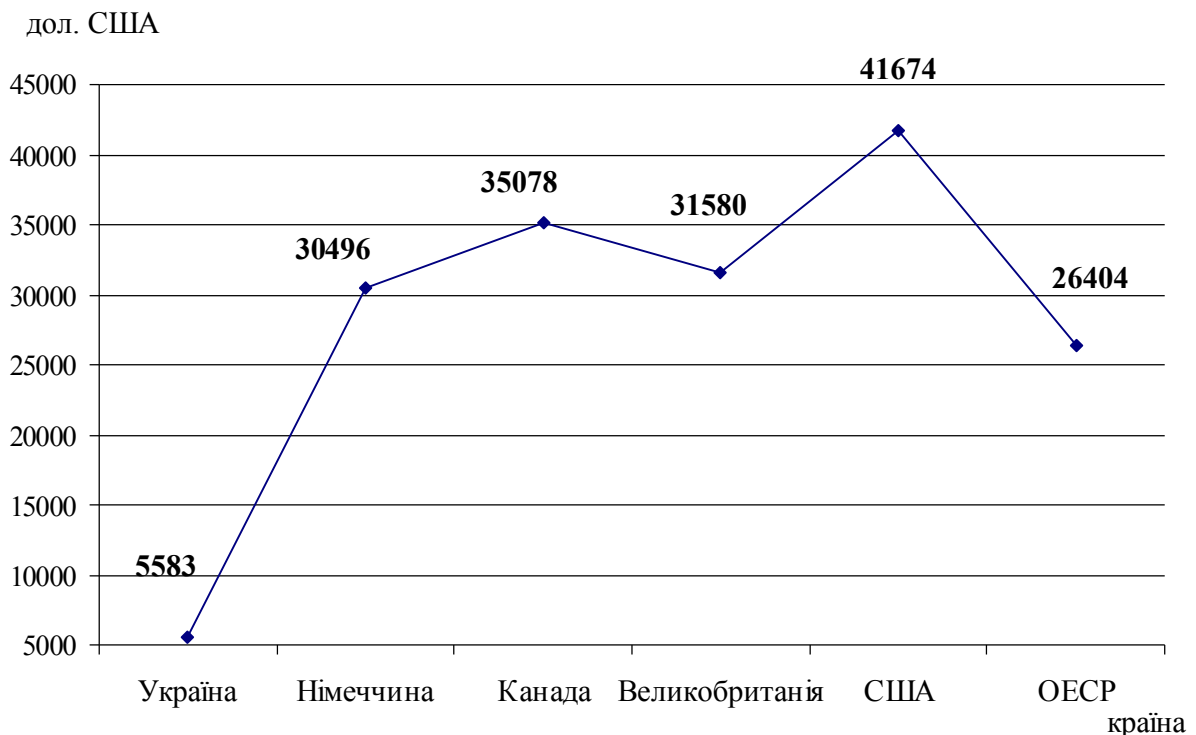

Рис. Величина ВВП на душу населення за показником купівельної спроможності, дол США, 2012 р.

Як видно із рис., у порівнянні з високорозвиненими країнами, ВВП на душу населення в Україні є надзвичайно низьким. Подібна ситуація є і відносно продуктивності праці. Наприклад, у порівнянні зі США продуктивність праці, скажімо, у промисловості України становить лише 40–45 %, у сільському господарстві – 20 %, у будівництві – 30–35 % [16].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Подоланню відставань показників розвитку економіки України від розвинених країн має сприяти сфера освіти. Остання є головним чинником підвищення кваліфікації персоналу, оволодіння широкими масами населення сучасними знаннями. Зазначені проблеми досліджувало багато науковців. Серед них: В. Байденко, Г. Беккер, М. Бекура, Г. Берадивський, В. Болотов, З. Варналія, В. Васильєв, А. Василюк, М. Вебер, Д. Джонстоун, Е. Дюркхейм, Г. Зберовський, І. Зязюн, Н. Кельчевська, Л. Кога, Ю. Корчагін, В. Кремень, Г. Лукічев, І. Назімов, С. Олейнікова, В. Олійник, В. Серов, М. Срогович, А. Субетті, В. Ценкевич, А. Чухно та багато інших.

Разом із тим в опублікованих роботах, на наш погляд, ще недостатньо висвітлені питання взаємозв'язку та взаємозалежності економіки, соціальної сфери й освіти, вплив освітньої домінанти на забезпечення сталого розвитку. Тому метою нашого дослідження є пошук шляхів підвищення впливу освітнього чинника на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом в економіці України відбуваються важливі зміни, що ґрунтуються на основі освітньої діяльності. Нині економіка є показником і соціального розвитку. Освітній рівень населення є одним із трьох сегментів, покладених фахівцями Програми розвитку ООН у розрахунок індексу розвитку людського потенціалу. Освіта являє собою ефективний спосіб організації виробництва, економічного життя. Іншими словами, економіка орієнтована на прибуток, на його зростання, що забезпечується людиною, її освітнім потенціалом, освітнім рівнем.

У свою чергу, стан соціально-економічного буття певною мірою впливає на духовний, культурний і моральний стан суспільства. Високий освітній рівень суспільства сприяє досягненню суспільно-економічної конкурентоспроможності держави, є головною рушійною силою соціально-економічного прогресу країни.

Особливо чітко проявляється вплив освіти на економіку, на динаміку економічних процесів на ринку праці. На сьогодні підготовка кадрів, зокрема у вищих навчальних закладах, не відповідає реальним потребам ні економіки, ні суспільства. Отже, не дивно, що все більше роботодавців, які є основними споживачами кадрів, не задоволені рівнем їх підготовки.

Тому з усе більшою актуальністю постає проблема підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів, усе гострішим є посилення впливу освітньої домінанти на соціально-економічний розвиток. У сучасних умовах не менш важливим завданням є і створення основи для взаємовизнання професійних сертифікатів випускників ВНЗ у межах формування міжнародних ринків праці [1].

До речі, останнього намагаються досягти і в інших країнах світу. Наприклад, Конфедерація асоціацій німецьких роботодавців у своєму Меморандумі щодо введення дворівневої вищої освіти містить заклик до університетів намагатись до більшої інтернаціоналізації вищої освіти.

У Національній доктрині розвитку освіти [14] останню визнано стратегічним ресурсом для поліпшення добробуту населення, основою розвитку особистості, суспільства, нації, держави, запорукою майбутнього України. Роль освітньої домінанти в розвитку економіки підвищується в умовах реформування не лише окремої галузі, а й адміністративно-територіальних одиниць. У сьогочасних умовах державна політика у сфері освіти спрямовується на посилення ролі органів місцевого самоврядування, активізацію участі батьків, піклувальних рад, меценатів, громадських організацій, фондів, засобів масової інформації у навчально-виховній, науково-методичній, економічній діяльності навчальних закладів, в оцінюванні якості знань [1].

Варто також нагадати, що освітня сфера нині є цілеспрямованою пізнавальною діяльністю людей з отримання знань. Як засвідчує світова практика, лише знання здатні сфо-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

рмувати конкурентоспроможну економіку, забезпечити її зростання та підвищення добробуту населення. Поняття «знання» С. Гончаренко визначає як «особливу форму духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, що характеризується усвідомленням їх істинності» [4]. Знання – це кінцевий результат наукової діяльності щодо їх добування. Наукові знання зорієнтовані на дослідження закономірностей, оскільки вони пов'язані з теоретичною формою відображення світу.

В. Гриньова запропонувала такі види знань:

- теоретичні знання, необхідні для здійснення діяльності (терміни, поняття, правила, закони, наслідки законів, наукові факти, принципи, постулати, аксіоми, гіпотези, наукові теорії, ідеї);

- знання – засоби, що сприяють формуванню вмінь, виконанню певних дій, операцій (прикладні операції мислення, експериментальні знання методів і процедур);

- знання – цінності, що визначають ставлення педагога до оточуючої дійсності, формують різнобічну особистість (методологічні знання, історичні знання, наукові теорії, ідеї, принципи, факти, закони) [5].

У світі сьогодні формується економіка знань і знаннємістке суспільство, що сприяють сталому соціально-економічному розвитку. На жаль, в Україні не проглядається пряма кореляційна залежність між освітнім рівнем населення й позитивними змінами в соціально-економічній сфері; високий освітній рівень населення не позначається позитивно на впровадженні нових технологічних процесів у всі ланки соціальної та економічної сфер, а значить, і на забезпеченні сталого розвитку. Тобто у нашій країні існує дисбаланс між розвитком освіти, освітнім рівнем населення і сталим розвитком економіки.

Сьогодні виробництво потребує високоосвічених працівників, професіоналів. Скажімо, у США вже 75 % професій потребують вищого освітнього рівня, ніж це забезпечує середня школа. До речі, як свідчить статистика, чим вищим є освітній рівень працівників, тим вищим є і їх добробут. Отже, не дивно, що постійно зростає кількість осіб, охочих отримати вищу освіту, як, до речі, і кількість тих роботодавців, які бажають мати більше працівників з вищою освітою. Для досягнення цього у США, наприклад, лише місцеві фонди та фонди штатів фінансово підтримують навчання близько 5 млн студентів [5]. Адже з кількістю студентів пов'язаний і рівень освіченості населення країни. Останній, у свою чергу, відображає можливості людей набувати знання та здібності для здійснення їх повноправної та багатогранної участі в житті сучасного суспільства та особистого внеску кожного громадянина в цей процес, обумовлює ефективне використання людського потенціалу. Світова статистика свідчить, що чим вищим є освітній рівень населення, тим кращими є й соціально-економічні показники держави. В Україні, на жаль, останні, як зазначалось вище, є низькими (табл. 1).

Таблиця 1

*Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку України,
% до попереднього року*

Показник	Темпи зміни			
	2011	2012	2013	2014
Індекс промислової продукції	107,6	93,3	95,7	89,9
Експорт товару	134,3	101,9	90,7	88,7
Імпорт товару	138,1	102,9	90,9	72,4
Середньомісячна заробітна плата штатних працівників	117,6	114,9	107,3	105,9
Реальна заробітна плата одного штатного працівника	108,7	114,4	108,2	93,5
Кількість зареєстрованих безробітних	88,6	105,0	-	109,2

Джерело: [22].

Щоправда, за прогнозом експертів, ці показники мають суттєво покращитись у перспективі (табл. 2).

Таблиця 2

Прогноз основних показників соціально-економічного розвитку України

Показник	Одиниця виміру	2013	2020
Валовий внутрішній продукт на душу населення	тис. дол США	8,5	16,0
Інфляція	відсоток	19,0	1,7
Індекс глобальної конкурентоспроможності	місце в рейтингу	84	40
Рейтинг ведення бізнесу	місце в рейтингу	112	20
Середня очікувана тривалість життя населення	роки	71	74

Джерело: [22].

Досягненню зазначених у табл. 2 показників має сприяти активне впровадження в усі ланки економіки, у тому числі й освітянську, інновацій, посилення взаємозв'язку між освітою та економікою. Це виявляється перш за все в тому, що економіка ресурсно забезпечує функціонування освіти. А тому не дивно, що зниження економічних показників негативно позначається й на фінансуванні освіти. В Україні має місце недофінансування освітньої сфери. Наслідком цього є, як зазначалось вище, невідповідність підготовки кадрів реальним потребам економіки. Одним із показників цього – близько 90 % роботодавців негативно оцінюють якість підготовки кадрів, стверджуючи, що випускники вищих навчальних закладів відразу після їх закінчення не можуть включитись у виробничий процес. А це є, безперечно, однією з причин високого рівня безробіття в Україні, у тому числі й серед випускників ВНЗ.

Тому нині дуже важливим є як поліпшення ресурсного забезпечення освітньої сфери, так і приведення підготовки кадрів у відповідність з реальними потребами економіки. Сьогодні державні витрати на освіту в Україні (% до ВВП) є значно вищими, ніж у розвинених країнах світу. Однак ці обсяги не задовольняють потреби галузі, адже сама величина валового внутрішнього продукту в Україні є дуже низькою у порівнянні з іншими країнами (табл. 3).

Таблиця 3

Державні витрати на розвиток освіти в Україні та інших країнах світу, 2013 р.

Країна	ВВП на душу населення, дол США	Державні витрати на освіту, % до ВВП
Україна	6055	7,3
Німеччина	34437	4,6
Іспанія	27063	5,6
Італія	27069	4,7
Швеція	35045	7,3
Великобританія	32474	5,6
Фінляндія	32254	6,8
Франція	29819	5,9
Японія	30660	3,8
США	42486	5,4
Канада	35716	4,8

Джерело: [17; 20].

Тобто абсолютні показники не є зіставними. Тому обсяги фінансування освіти мають зростати. І вони мають бути спрямовані на формування нової моделі освіти, на підвищення якості підготовки кадрів. Останню категорію слід розглядати як соціально-економічну. При цьому необхідно мати на увазі той факт, що освіта функціонує не просто в економічному, а в конкурентному середовищі. В цих умовах стан освітньої сфери все більше залежить від уміння співпрацювати, співробітничати та завойовувати довіру серед громадян, розподіляти ризик з іншими суб'єктами господарювання, що нерідко конкурують між собою та стосовно можливості мінімізувати втрати.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Практика свідчить, що чим більшим є кількість економічних агентів співробітництва у сфері освіти, тим вищою є і її життєстійкість. Разом із тим слід зазначити, що зі збільшенням числа партнерів у конкурентному середовищі можуть збільшуватись ризики. Співробітництво може стати основою для формування стратегічних переваг, платформою для зниження ураженості та підвищення життєстійкості освітньої сфери в конкурентному економічному просторі. Саме конкурентна боротьба сприяє тому, щоб і в майбутньому залишатись лідером, привабливим для інвестицій, для притоку кваліфікованих кадрів як у кожному ланку освітньої сфери, так і в економіку в цілому. Хоча, зрозуміло, що намагання перемогти у конкурентній боротьбі будь-якою ціною не завжди приводить до позитивних результатів.

Це підтверджує і досвід США, де вже в 1990 р. була створена міжвідомча комісія з питань професійних умінь. До її складу ввійшли лідери бізнесу, представники сфери праці, освіти та урядових структур. Комісія порушила питання перед випускниками вищих навчальних закладів: або високі вміння, або ж низька зарплата. Для вирішення цієї дилеми було створено Національну раду по стандартам умінь, у межах якої розробляються стратегічні стандарти та оціночні процедури для 15 секторів економіки США [13].

Тісні контакти освіти та економіки являють собою важливу передумову для забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку. На освіту в цьому контексті припадає близько 28 % (до складу освітнього чинника включені такі показники: обсяг видатків зведеного бюджету на розвиток освіти, термін навчання у школі, частка молоді віком до 15 років, яка отримує освіту тощо). У системі показників Індексу людського розвитку ООН на освіту припадає третина (писемність дорослого населення; частка письменних серед сільського населення; частка письменних серед населення старше 15 років; індекс охоплення всіма видами освітньої діяльності; частка учнів/студентів у загальній чисельності населення тощо) [7].

Інтеграція освіти та виробництва найяскравіше виявляється у формі технопарків, де переважно відбувається концентрація підприємств навколо потужного науково-освітнього комплексу. Типовим прикладом тут є Силіконова долина (США), де зосереджено 20 % світового виробництва комп'ютерів та електронних компонентів. Усе це, як відомо, сконцентровано навколо Стенфордського університету. Потужні науково-освітні центри сформовано також навколо Гарвардського та Бостонського університетів і Массачусетського технологічного інституту. Досвід цих науково-освітніх центрів може бути корисним і для України.

При цьому слід мати на увазі, що вищі навчальні заклади мають самостійно формувати власні програми, досягати різноманіття у наданні суспільству освітніх можливостей залежно від змін на ринку праці. Адже, як стверджує В. Байденко, британські й німецькі освітяни стурбовані тим, що бізнес-спільнота схильна бачити освіту виключно через призму економічних інтересів [2].

Тому, щоб забезпечити зростаючу участь освіти в соціально-економічному розвитку, вона має бути безперервною. У Меморандумі про безперервну освіту Комісія Європейського Союзу (30.10.2000 р.) виділила шість основних ідей, які складають структурну основу й передбачають, що комплексна та послідовна стратегія безперервного навчання в Європі має бути спрямована на:

- гарантування загального та постійного доступу до навчання та отримання навичок, необхідних для стабільної активності в суспільстві знань;
- підвищення рівня інвестицій у людські ресурси, які є найважливішим активом у Європі та потребують першочергової уваги для їх розвитку;
- розроблення ефективних методів викладання та навчання для забезпечення безперервної освіти;

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

- значне вдосконалення способів участі громадян у навчанні, забезпечення прозорості та оцінювання його результатів, зокрема неформального й неофіційного навчання;
- гарантування якості отримання доступу до інформації та консультацій щодо можливостей безперервного навчання в різних місцях по всій Європі [7].

Важливо, щоб сама держава була зацікавлена у посиленні взаємозв'язку освіти та економіки і сприяла цьому. Позитивним прикладом у цьому контексті може служити досвід Швеції, де держава фінансує роботи у приватних фірмах молоді за рахунок надання протягом півроку керівникам підприємств субсидій у вигляді оплати 50 % витрат на створення нових робочих місць [8].

В Україні дотепер роботодавці ще недостатню увагу приділяють посиленню зв'язків освіти й виробництва саме на етапі навчання підготовки кадрів. Для подолання цього недоліку необхідно активніше залучати роботодавців до участі не лише у створенні та розвитку матеріально-навчальної бази, але й нових навчальних планів і програм.

Тісна співпраця ВНЗ і виробництва сприятиме прискоренню переходу як перших, так і других на інноваційний шлях розвитку, підвищенню загальної конкурентоспроможності. Успішність переходу вищого навчального закладу на інноваційний шлях розвитку залежить від його активності щодо опанування досягненнями науково-технологічного прогресу, від стійкості взаємозв'язків освіти й практики. Світовий досвід показує, що чим сильнішим є цей зв'язок, тим активніше зростають і можливості економіки для розроблення нових технологічних ідей та їх реалізації. Тобто в умовах швидкого старіння знань, у процесі підготовки кадрів акцент необхідно робити на вихованні в кожного фахівця потреби в постійному підвищенні свого індивідуального потенціалу через набуття нових знань та вмінь. Це має відбуватися не лише у процесі навчання, а й у процесі проходження студентами практики. В цьому мають бути зацікавлені всі суб'єкти – студенти, роботодавці, викладачі. Іншими словами, нині у розвитку освіти, у забезпеченні її зв'язку з соціально-економічним комплексом покликані брати активну участь як освітяни, так і роботодавці, що мають розширювати різні форми співробітництва, знати та враховувати інтереси один одного, діючи спільно й узгоджено. Сьогодні, як свідчить статистика, на ринку праці найменші шанси щодо працевлаштування мають випускники економічних, управлінських, юридичних спеціальностей. Відсоток їх працевлаштування протягом останнього періоду не перевищує 40 %. У цих умовах надзвичайно важливим є підвищення цього показника. Не дивно, що і на Конференції міністрів освіти (2005 р., Норвегія) підкреслювалась необхідність підвищення ролі професійних асоціацій роботодавців у створенні нових навчальних планів і програм підготовки кадрів. Вищі навчальні заклади і підприємства мають знати прогностичні потреби, інтереси і можливості один одного. І це має виявлятися уже на етапі проходження практики студентами, що має відповідати новим реаліям часу. А тому під час підготовки до практики необхідно виявляти новаторство, використовувати нові моделі взаємодії між вищим навчальним закладом і роботодавцем. Водночас мають бути впроваджені й практико-орієнтовані технології в освітній процес. Адже практика для студента – це середовище формування їх професійних якостей. Такий підхід сприятиме й забезпеченню випускників професійними компетенціями, що відповідають новим вимогам ринку праці, впливатиме на формування культури саморозвитку, нарощування професійних знань та вмінь, інструментів неперервної освіти. Все це в подальшому позитивно позначиться на забезпеченні динамічного соціально-економічного розвитку України.

Висновки. Щоб подолати соціально-економічну кризу, необхідно постійно вдосконалювати освітню сферу*, підвищувати рівень освіченості населення. Цьому має сприя-

* Освітня сфера, як зазначається у Вікіпедії, – це складова частина економіки.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ти відкритість освітнього простору, що дозволяє його суб'єктам та об'єктам вільно переміщатись та працювати на території країн Європейського Союзу. Україна має досить високий індекс освіченості населення. Проте він допоки не забезпечує адекватний рівень життя українського народу, який істотно залежить від доступності якісних освітніх послуг. Статистика ж засвідчує, що у світі існує пряма залежність між рівнем освіти та добробутом населення. Тобто чим вищий освітній рівень населення, тим вищими є і показники рівня його добробуту. В Україні ж спостерігається протилежна тенденція. Нині в нашій країні має місце високий освітній рівень її громадян і водночас досить високий показник бідності. А це значить, що посилення впливу освітньої домінанти на соціально-економічне зростання необхідно забезпечити перш за все за рахунок більш ефективного використання людського, зокрема освітнього потенціалу, вдосконалити механізм державного управління освітньою галуззю.

У подальшому поліпшення підготовки фахівців у вищій школі України для галузей реальної економіки має бути забезпечене спрямованістю структурної трансформації навчальних програм, планів. Адже нині нерідко українські вищі навчальні заклади випускають спеціалістів, перевантажених теоретичними знаннями загального характеру. Водночас випускники мають недостатні знання про реальне виробництво, не мають необхідних практичних навиків роботи у цих сферах. А це зумовлює невисоку ефективність їх діяльності й водночас – високі виробничі витрати та втрати. У подоланні цих негативних явищ мають бути зацікавлені як освітяни, так і роботодавці, а також суспільство в цілому. Тому ХХІ століття – це час, коли має активно змінюватись освітня парадигма на користь активізації її інноваційної складової, інтеграції освіти та економіки. Все це має бути спрямовано на підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів; на забезпечення інтеграції вищої освіти з промисловими підприємствами; на підготовку нового покоління висококваліфікованих фахівців; на оптимальне поєднання освітнього, наукового та інноваційного процесів; на успішне використання інноваційної діяльності ВНЗ для підготовки фахівців, здатних працювати в нових економічних умовах, оптимально поєднувати фундаментальні та прикладні дослідження, що, безперечно, стане реальним каталізатором динамічного соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. *Адамская Л. Д.* Система высшего образования в США / Л. Д. Адамская // Академическое обозрение. – 1995. – № 1–2. – С. 65–71.
2. *Байденко В. И.* Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы / В. И. Байденко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов; Российский новый университет, 2002. – 128 с.
3. *Букович А.* Управление знаниями. Руководство к действию / А. Букович, У. Руфь. – М. : ИНФРА, 2002. – 357 с.
4. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 367 с.
5. *Гриньова В. М.* Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: теоретичний та методичний аспекти : монографія / В. М. Гриньова. – Х. : Основа, 1998. – 300 с.
6. *Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера* / за ред. Р. Дяківа. – К. : Міжнародна економічна фундація, 2002. – 706 с.
7. *Ковальчук Г.* Управління знаннями як компонент якості професійно орієнтованого навчання в системі соціально-економічної безпеки локального середовища / Г. Ковальчук // Вища школа. – 2015. – № 4–5. – С. 20–38.
8. *Копачева Е.* Инвестировать в людей выгодно. Но не в России / Е. Копачева // Экономика и жизнь. – 1998. – № 20. – С. 28.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

9. *Ларіна Н. Б.* Взаємна відповідальність держави і суспільства в соціальній політиці як чинник демократичного розвитку / Н. Б. Ларіна // *Право та державне управління* : зб. наук. праць. – 2004. – № 3 (14). – С. 96–99.
10. *Лукиче Г. А.* Высшее образование и рынок труда: новая парадигма взаимодействия / Г. А. Лукиче // *Высшее образование сегодня*. – 2005. – № 6. – С. 30–33.
11. *Міжнародні програми навчання за кордоном* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ksada.org/html/int3u.html>.
12. *Мильнер Б. З.* Управление знаниями / Б. З. Мильнер. – М. : ИНФРА, 2003. – 465 с.
13. *Назимов И.* Исследования и классификация профессий с целью эффективного использования и развития кадрового потенциала (опыт США) / И. Назимов // *Управление персоналом*. – 2000. – № 9. – С. 40–47.
14. *Національна доктрина розвитку освіти від 17.04.2002 р.* № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show347/2002>.
15. *Новицька Л. В.* Освіта для сталого розвитку / Л. В. Новицька, Т. В. Уманська // *Географія та економіка в рідній школі*. – 2005. – № 1–2. – С. 2.
16. *Олейникова О. Н.* Европейское сотрудничество в области профессионального образования и обучения: Копенгагенский процесс / О. Н. Олейникова. – М. : Центр изучения проблем профессионального образования, 2004. – 70 с.
17. *Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/14 навчального року* : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики, 2014. – 165 с.
18. *Пальчук М. І.* Міграційні процеси виробничого персоналу сфери послуг у країнах ЄС / М. І. Пальчук // *Педагогіка і психологія професійної освіти*. – 2009. – № 6. – С. 133–142.
19. *Перспективні освітні технології* / за ред. Г. С. Сазоненко. – К. : Генезис, 2012. – 560 с.
20. *Пошинцева Н. Н.* Наука и образование в национальной экономике. Статистический анализ / Н. Н. Пошинцева, И. В. Зиновьева // *Вопросы статистики*. – 2014. – № 10. – С. 61.
21. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів (17 травня 2009 р.)* [Електронний ресурс] / Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua>.
22. *Тулеев И. П.* Некоторые аспекты функционирования экономики Украины на современном этапе её развития / И. П. Тулеев // *Проблемы экономики*. – 2015. – № 1. – С. 49–58.
23. *Федорова Е. А.* Конкурентоспособность вузов / Е. А. Федорова // *Высшее образование сегодня*. – 2008. – № 11. – С. 42–43.
24. *Хуторской А. В.* Педагогическая инноватика / А. В. Хуторской. – М. : Академия, 2008. – 256 с.